Aprel, 2025-Yil

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI

Sodiqova N.T.
Osiyo xalqaro universiteti, Buxoro.

https://doi.org/10.5281/zenodo.15298532

Annotatsiya. *Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, unga keng iqtisodiy erkinlik berish bilan samaradorligini oshirishni takomillashtirishni taqozo etmoqda. Bu maqsadga erishish uchun mamlakatimiz rahbari tomonidan bir qancha farmon va qarorlarning ishlab chiqilishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni samaradorlini oshirishga albatta xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Biznes, Iqtisodiy ko'rsatkichlar, elektron tijorat, YAIM, barqaror rivojlanish.*

KIRISH:

Misol tariqasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev 7 fevral № 4947 farmoni bilan 2017−2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasini tasdiqlab berdilar

Iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirishga yo'naltirilgan makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish bo'yicha institutsional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish, xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag'batlantirish, hududlar, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib holda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash orqali mamlakatimiz iqtisodiyoti tarmoqlari va hududlariga xorijiy sarmoyalarni faol jalb etish".

Mamlakatimizda ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash bo`yicha amalga oshirilayotgan kompleks chora-tadbirlar kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish va barqaror iqtisodiy o`sish sur`atlarini ta`minlash imkonini bermoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

1-rasm Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YAIMdagi ulushi

Ko'rsatgichlari	2019	2020	2021	2021yil 2019 yilga nisbatdan o'zgarishi. +/-	%
O'zbekiston Respublikasida YIM	56.0	55.7	54.9	-1.1	98
Sanoat	25.8	27.9	27.0	1.2	104.6
Qurilish	75.8	72.5	72.4	-3.4	95.5
Bandlik	76.2	74.5	74.4	-1.8	97.6
Eksport	27.0	20.5	22.3	-4.7	82.5
Import	61.6	51.7	48.7	-12.9	79

1- jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, O'zbekiston Respublikasida YAIM 2019 yilga nisbatdan 2021 yilda 2 % ga kamaygan. Sanoatda esa bu ko'rsatgich 2019 yilga nisbatdan 2021 yilda 4.5 % ga kamaygan.

Bandlikda esa bu ko'rsatgich 2019 yilga nisbatdan 2021 yilda 2.4 % ga kamaygan.

Eksportda esa bu ko'rsatgich 2019 yilga nisbatdan 2021 yilda 17.5 % kamaygan, dalolat beradiki chet el davlatlarida kichik biznesning YAIMdagi ulushini olib qaraydigan bo`lsak, Fransiyada bu ko`rsatkich 62 foizni, Italiyada - 60 foizni, Yaponiyada - 55 foizni, Germaniyada - 54 foizni, Buyuk Britaniyada - 53 foizni, AQShda - 52 foizni, Qozog`istonda - 25,6 foizni, Rossiyada – 20,0 foizni tashkil etadi (2-rasm). Bunda turli davlatlarda sub`ektlarning kichik biznes sohasiga taalluqliligi mezonlariga ham e`tibor berish lozim. Masalan, AQShda xodimlar soni 100 kishigacha hamda yillik aylanmasi hajmi 3 dan 12 mln. AQSh. dollarigacha bo`lgan sub`ektlar kichik biznes sub`ektlari hisoblanadi. Xodimlar soni 100 dan 500 kishigacha bo`lgan sub`ektlar esa o`rta biznes sub`ektlari deb yuritiladi. Shuningdek, Rossiyada kichik biznes sub`ektlariga xodimlar soni 100 kishigacha hamda yillik tushum hajmi 400,0 mln. rublgacha bo`lgan sub`ektlar taalluqli bo`ladi.

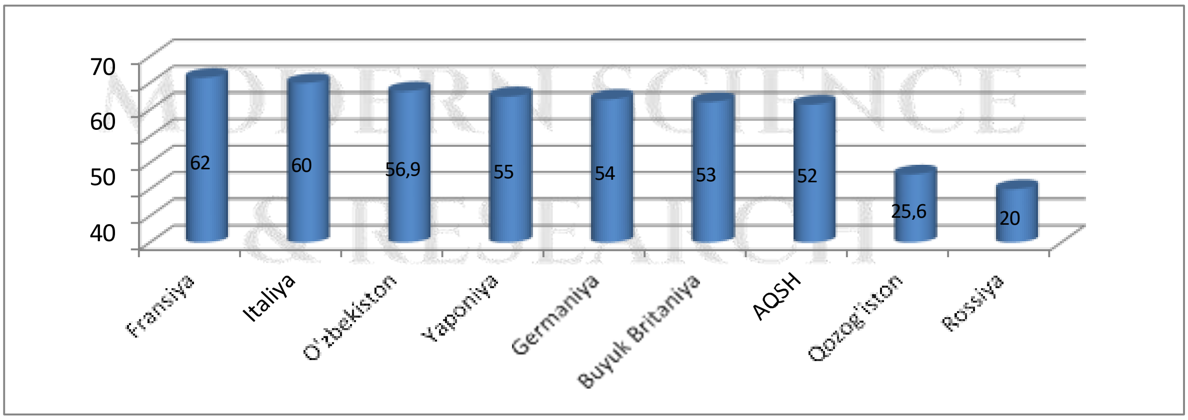

2-rasm. Dunyoning turli davlatlarida kichik biznesning YAIMdagi ulushi (foizda)

Respublikamizda "ishbilarmonlik – biznes yuritish uchun amaliy qulay sharoit tug'dirib berish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni har tomonlama qo'llab- quvvatlash va rag'batlantirish real iqtisodiyotni isloh etishning navbatdagi eng muhim yo'nalishiga aylanmog'i zarur"

"...2016-yilda 32 ming taga yaqin yoki 2015-yilga nisbatan 18 foizga ko'p kichik biznes subektlari tashkil qilinishiga turtki bo'ldi. Kichik biznesning mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi hissasi 56,9 foizgacha, sanoatda esa 45 foizgacha oshdi". "...kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka keng erkinlik berish, ularning faoliyatiga davlat organlarining aralashuvini tubdan qisqartirish, huquqbuzarliklarning barvaqt oldi olinishini ta'minlash, ularning profilaktikasi samaradorligini oshirish va huquqbuzarliklarga yo'l qo'yilmaslik davlat siyosatining muhim ustuvor yo'nalishi va davlat organlarining birinchi darajali vazifasi etib belgilangani bu boradagi ishlar sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganidan dalolat beradi."

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida qishloq xo`jaligida chuqur tarkibiy islohotlar o`tkazilib, sohada bozor munosabatlarini shakllantirish, mulkchilikning nodavlat shakliga o`tish, mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish, dehqon va fermer xo`jaliklari faoliyatini yo`lga qo`yish kabi muhim masalalarni hal etishga katta e`tibor berildi. Bugungi kunda fermerlik farakati jadal rivojlanib, dehqonchilikda: g`allachilik, paxtachilik, sholikorlik, meva-savzavotchilik hamda chorvachilikda: qoramolchilik, qo`ychilik, qorako`lchilik, parrandachilik, asalarichilik, baliqchilik yo`nalishlarida hamda mahsulotlarni qayta ishlash sohalarida faoliyat ko`rsatayotgan ko`p tarmoqli fermer xo`jaliklari rivojlanib bormoqda.

Respublikamizda fermer xo`jaliklarining yuqori sur`atlarda rivojlanishi natijasida 2000-2016 yillarda qishloq xo`jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 73,6 foizdan 98,2 foizga oshgan. (3-rasm).

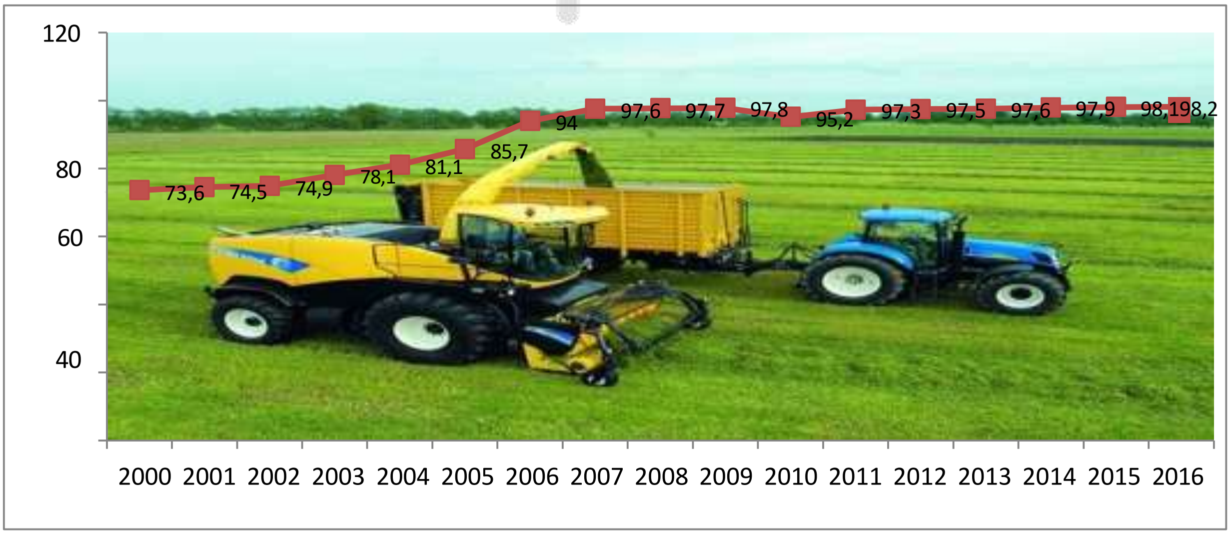

3-rasm. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning qishloq xo'jaligidagi ulushi

XULOSA

Hozirgi paytda ushbu soha nafaqat iqtisodiyotning o'sish sur'atlarini jadallashtirishda, balki mamlakatimiz uchun nihoyatda muhim bo'lgan bandlik va aholi daromadlarini oshirish masalalarini hal etishda ham etakchi o'rin tutmoqda. Shu sababli, kichik biznes sub'ektlari faoliyatini o'rganish va sohada mavjud muammolarni echish yo'llarini tadqiq qilish va ularning samaradorligini oshirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sodiqova, N. T., & Yuldasheva, H. (2025). IQTISODIYOT FANINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI. *Modern Science and Research*, *4*(3), 182-187.
2. Sodiqova, N. T., & Sharifova, A. (2025). MENEJMENT-KORXONALARNI BOSHQARISH TIZIMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, *4*(3), 188-193.
3. Sodiqova, N. T., & Irgasheva, F. (2025). BANK TIZIMI MOLIYA TIZIMINING ASOSIY TARKIBIY QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, *4*(3), 268-278.
4. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). BANK TIZIMI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(4), 372-379.
5. To'rayevna, O. M., & To'rayevna, S. N. (2025). KORXONALARNI STRATEGIK RIVOJLANISHIDA XODIMLAR VA MEHNAT MOTIVATSIYASI TIZIMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(7), 6-14.
6. Sodiqova, N. T. (2025). WAYS TO ENHANCE COMPANY COMPETITIVENESS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 145-150.
7. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDA XALQARO HUJJATLARNING TARKIBIY TUZILISHI VA UNING O'RNI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(5), 222-231.
8. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). JAHON IQTISODIYOTDA YASHIL IQTISODIYOTNING O'SISHI VA GG-GE-SD MODELI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(6), 251-260.
9. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). HOZIRGI KUNDA YASHIL DAVLAT XARIDLARI HOLATI VA UNING ISTIQBOLLI YO 'NALISHLARI. *THEORY OF*

SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT, *1*(4), 153-163.

10. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). LOMBARD TASHKILOTLARI VA ULARNING XIZMATLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 290-298.
11. Bahodirovich, K. B., & To'rayevna, S. N. (2025). PORTFOLIO RISK MANAGEMENT. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(4), 380-387.
12. Sodiqova, N. T., & Khalilov, B. B. (2025). SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: TOURISM'S CONTRIBUTION TO A SUSTAINABLE FUTURE AND SUPPORTING TOURISM INDUSTRY BY THE TOOLS OF MARKETING. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 87-97.
13. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOTGA O 'TISH VA BARQAROR TEXNOLOGIK O 'ZGARISHLAR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 183-194.
14. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). COMPANIES'FINANCIAL STATEMENT: CONCEPTS AND PRINCIPLES. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 281-289.
15. Sodiqova, N. T., & Bobojonova, M. J. (2025). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA KADRLAR SIFATINI BAHOLASH. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 109-120.
16. Sodiqova, N. T., & Bobojonova, M. J. (2025). YIRIK KORXONALARDA INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(6), 127-137.
17. Qudratova, G. (2025). THE IMPORTANCE OF ECONOMETRIC RESEARCH IN STUDYING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 305-307.
18. Alimova, S. (2025). SPIRITUALIZATION OF STUDENTS THROUGH FOLK PEDAGOGY DEVELOPMENT TECHNOLOGIES. *Академические исследования в современной науке*, *4*(5), 118-122.
19. Khalilov, B. (2025). GLOBAL ECONOMIC INFLUENCES IN THE USA. *Journal of Applied Science and Social Science*, *1*(2), 644-647.
20. Toshov, M. (2025). STATE PROGRAMS IN DEVELOPMENT AND PLANNING OF REGIONAL INFRASTRUCTURE. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(1).

21. Ikromov, E. I., & Safarova, J. R. (2025). INNOVATSIYALAR XALQLARNI QASHSHOQLIKDAN QUTQARISH OMILI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, *4*(3), 156-161.
22. Azimov, B., & Mukhiddinova, N. (2025). THE INTERDEPENDENCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES AND BUSINESS COMPETITIVENESS. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(1), 103-109.
23. Raxmonqulova, N., & Muxammedov, T. (2025). IQTISODIY BILIMLARNING INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARISHDAGI AHAMIYATI VA DOLZARBLIGI. *Modern Science and Research*, *4*(3), 207-212.
24. Shadiyev, A. (2025). EDUCATION MANAGEMENT IN PRIVATE UNIVERSITIES IN UZBEKISTAN: DEVELOPMENT STRATEGIES, CHALLENGES AND PROSPECTS. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 308-313.
25. Naimova, N. (2025). MANAGEMENT OF THE INNOVATION PROCESS IN ENTERPRISES. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 302-304.
26. Supiyevna, B. M. (2025). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA «G 'AZNACHILIKNI JORIY ETISH» KONSEPSIYASINING YARATILISHI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(6), 49-54.
27. Jumayeva, Z. (2025). FEATURES OF STRATEGIC MANAGEMENT OF A TOURIST COMPANY. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 297-301.
28. Bobojonova, M. J. (2025). ISHLAB CHIQARISH VA UNING IQTISODIYOTDAGI O 'RNI. *Modern Science and Research*, *4*(3), 144-150.
29. Jumayeva, Z. Q., & Nurmatova, F. S. (2025). BANKLARARO RAQOBATNING PAYDO BO 'LISH TARIXI VA NAZARIY YONDASHUVLAR. *Modern Science and Research*, *4*(3), 361-367.
30. Ibragimov, A. (2025). TAX SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: GENERAL DESCRIPTION. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 290-293.
31. Djurayeva, M. (2025). FEATURES OF THE ORGANIZATION OF PERSONNEL MANAGEMENT IN MODERN ORGANIZATIONS AND ENTERPRISES. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 287-289.
32. Igamova, S. (2023). ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, *27*, 27.
33. Raximova, L. (2025). THE IMPACT OF THE SHADOW ECONOMY ON THE

ECONOMY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(1), 585-590.

34. Aslanova, D. (2025). APPLICATION OF INVESTMENT PROGRAMS IN TOURISM DEVELOPMENT. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(1), 874-878.
35. Izatova, N. (2025). ISSUES OF IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL AND PERSONAL QUALITIES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF ECONOMIC EDUCATION. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 294-296.
36. Jumayev, B. (2025). BIG DATA: CUSTOMER CREDIT ANALYSIS USING DIGITAL BANKING DATABASE. *International Journal of Artificial Intelligence*, *1*(2), 1056-1059.

MODERN SCIENCE & RESEARCH